

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ο Κατακλυσμός έχει τις ρίζες του στην Αφροδίτη

Η φιλόλογος - ερευνήτρια
Άννα Νεοφύτου μάς ξεναγεί
στανάματα της λαϊκής παρά-
δοσης.

ΣΕΛΙΔΑ 12

ΣΗΜΕΡΙΝΗ

Δευτέρα, 28 Μάιος 2007, π. 1

Άννα Νεοφύτου Ο Κατακλυσμός έχει τις ρίζες του στην Αφροδίτη

Το έθιμο του Κατακλυσμού πηγάζει από τη λατρεία της Αφροδίτης και του Άδωνη που γιόρταζαν οι αρχαίοι Κύπριοι στην Πάφο, την Αμαθούντα και όπου υπήρχαν βωμοί της Αφροδίτης και του Άδωνη. Προσκυνητές κατέβαιναν από τα διάφορα χωριά της περιοχής. Τη λατρεία της θεάς συνόδευαν λουτρά καθαρισμού και αθλητικοί αγώνες, τραγούδια και χοροί, ποιητικοί και μουσικοί αγώνες.

Η φιλόλογος - ερευνήτρια Άννα Νεοφύτου μάς ξεναγεί στα νάματα της λαϊκής παράδοσης τόσο για τη γιορτή του Κατακλυσμού όσο και του Ψυχοσάββατου και της Κυριακής της Πεντηκοστής, που έχουν μεταξύ τους μια συνάφεια και έλκουν επίσης τις ρίζες τους από την αρχαία ελληνική παράδοση.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ:
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ
ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ

ΣΗΜΕΡΙΝΗ

Δευτέρα, 28 Μαΐος 2007, π. 12

Πώς έχει καθιερωθεί η γιορτή του Κατακλυσμού στην Κύπρο;

Η Ορθοδοξία βιώνει σήμερα την τριλογία της Πεντηκοστής με πολλή κατάνυξη και συγκίνηση: Το Ψυχοσάββατο, την Κυριακή της Πεντηκοστής ή όπως την αποκαλεί ο λαός μας «του Γονατιστού» και τέλος τη Δευτέρα του Αγίου Πνεύματος ή του Κατακλυσμού.

Σύμφωνα με τη χριστιανική παράδοση, όταν ο Χριστός θανατώθηκε πάνω στο Σταυρό κατήλθε μέχρις Άδου ταμείων, για να φέρει το λυτρωτικό του μήνυμα και στους νεκρούς του άχαρου και σκοτεινού Κάτω Κόσμου. Λυπήθηκε τον φυλακισμένο άνθρωπο και με την Ανάστασή του απελευθέρωσε τις ψυχές από τον αραχνιασμένο κι αγέλαστο κόσμο της φθοράς, επιτρέποντάς τους να κινούνται στον Πάνω Κόσμο, ανάμεσα στους ζωντανούς, στα πλιόχαρα πλάσματα του Θεού. Για πενήντα μέρες είναι ελεύθερες οι ψυχές, την πεντηκοστή όμως μέρα από την Ανάσταση του Χριστού οι ψυχές ξαναγυρίζουν στη φυλακή τους, στον μαύρο και σκοτεινό κόσμο των πεθαμένων.

Οι αντιλήψεις αυτές μας συνδέουν με τον κόσμο του Ομήρου, στη συγκλονιστική ραψωδία Λ, όπου ο Οδυσσεύς κατεβαίνει στον Άδη για να βρει το δρόμο του γυρισμού στην πατρίδα. Συγκλονισμένος συγαντά τη μητέρα του, που πέθανε μέσα στα χρόνια της ατέλειωτης αναμονής του γιου της, και ακούει τα λόγια της:

«Γύρεψε, παιδί μου, όσο πιο γρήγορα μπορείς το φως του ήλιου, Ξαναγύρνα στον κόσμο των ζώντων...». Κι ο Αχιλλεύς ομολογεί «καλύτερα δούλος και να βλέπω το φως του ήλιου, παρά βασιλιάς των πεθαμένων στον Άδη».

Αυτή η αγάπη για τη ζωή και το φως διαπερνά ολόκληρη την αρχαία ελληνική σκέψη.

Και επηρεάζει και το Χριστιανισμό; Ακόμα και μετά το μπόλιασμα των ανθρώπων με το Χριστιανισμό, ο ελληνικός κόσμος έμεινε πιστός στις αρχαίες αυτές ελληνικές αντιλήψεις, ριζωμένες τόσο στο δημοτικό τραγούδι όσο και στη χριστιανική ορθόδοξη τελε-

τουργία σ' όλον τον ορθόδοξο κόσμο. Ο αποχωρισμός γεμίζει την ψυχή με μια γλυκιά λύπη. Τα αποχαιρετιστήρια δείπνα με τα κόλλυβα ετοιμάζονται από την Παρασκευή για τις ψυχές των νεκρών τους. Οι εκκλησίες παλιά γέμιζαν με πιάτα από κόλλυβα, με ένα κεριά αναμμένο, που θα ευλογούσε ο ιερέας. Την Κυριακή της Πεντηκοστής, «του Γονατιστού» όπως τη λέμε, οι ιερείς γονυκλινείς αναπέμπουν δεήσεις για τις ψυχές των νεκρών προς τον Πατέρα και τον Υιόν, διά του Αγίου Πνεύματος, να οδηγηθούν οι ψυχές στο φως της αλήθειας, της μετάνοιας, της σωτηρίας.

Όλοι, ιερείς και εκκλησίασμα, πέφτουν στα γόνατα, προσεύχονται για τους δικούς τους νεκρούς να πορευτούν στο δρόμο τον κατηφορικό προς τον σκοτεινό κόσμο, έχοντας οδηγό το Άγιο Πνεύμα, που φωτίζει και αγιάζει όλους και όλα. Τα κεριά που ανάβονται στην εκκλησία είναι το σύμβολο του Αγίου Πνεύματος, στο οποίο επαφίεται η ασφαλής πορεία του ανθρώπου...

Η τελευταία μέρα της τριλογίας είναι η γιορτή του Αγίου Πνεύματος, η Σύναξη του Αγίου Πνεύματος, η οποία ονομάζεται Κατακλυσμός...

Σε όλην την Κύπρο υπάρχει η συνήθεια να κατακλύζονται, ιδιαίτερα οι νέοι και οι νέες, να εκτοξεύουν νερό ο ένας στον άλλο να φύγει κάθε κακό από κοντά τους... όπως στην Ορά της επαρχίας Λάρνακας:

«Τα κοπέλια, οι κοπέλλες εγεμώνναντες σύκλες νερόν, έλουνην ο ένας τον άλλον. Να κατακλυστούσιν να πάει το πάσα κακόν. Εκάμναμεν πισικλήστρες με τα καννιά (=καλάμια)».

Ποιος είναι ο συμβολισμός της ταύτισης της γιορτής του Κατακλυσμού με τη γιορτή του Αγίου Πνεύματος;

Στις παράλιες πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά, οι κάτοικοι ξεχύνονταν στις ακρογιαλιές παίζοντας, βουτώντας στη θάλασσα ή ρίχνοντας θαλασσινό νερό, που καθαρίζει τους ρύπους, σωματικούς και ψυχικούς. Σε πολλές περιοχές οι κάτοικοι επιβιβάζονταν σε βάρκες και ανοίγονταν στο πέλαγος με τη

ΣΗΜΕΡΙΝΗ

Δευτέρα, 28 Μαΐος 2007, π. 12

συνοδεία βιολιών και τραγουδιών (Ξυλοφάγου). Αλλού περνούσαν τη μέρα στ' ακροθαλάσσι και ύστερα επέστρεφαν στην κοντινή κωμόπολη μέσα σε ατμόσφαιρα πανηγυριού, για να καθίσουν στα καφενεία, να διασκεδάσουν με φαγητό, ποτό, χορό και τραγούδι...

Το έθιμο του Κατακλυσμού θεωρείται στη ρίζα του ειδωλολατρικό, δηλ. πηγάζει από τη λατρεία της Αφροδίτης και του Άδωνη που γιόρταζαν οι αρχαίοι Κύπριοι στην Πάφο, την Αμαθούντα και όπου υπήρχαν βωμοί της Αφροδίτης και του Άδωνη. Προσκυνητές κατέβαιναν από τα διάφορα χωριά της

« Κρίνοντας από το περιεχόμενο των τελετών του Κατακλυσμού σήμερα, διαπιστώνουμε την ομοιότητα με τις εκδηλώσεις της αρχαίας λατρείας της Αφροδίτης και του Άδωνη: ο καθαρμός διά του ζώντος ύδατος σήμερα, το φως του Αγίου Πνεύματος που κατακλύζει την ψυχή του ανθρώπου... »

περιοχής. Τη λατρεία της θεάς συνόδευαν λουτρά καθαρμού και αθλητικοί αγώνες, τραγούδια και χοροί, ποιητικοί και μουσικοί αγώνες.

Κρίνοντας από το περιεχόμενο των τελετών του Κατακλυσμού σήμερα διαπιστώνουμε την ομοιότητα με τις εκδηλώσεις της αρχαίας λατρείας της Αφροδίτης και του Άδωνη: ο καθαρμός

διά του ζώντος ύδατος σήμερα, το φως του Αγίου Πνεύματος που κατακλύζει την ψυχή του ανθρώπου...

Οι καθιερωμένες γιορτές του Κατακλυσμού στις διάφορες πόλεις της Κύπρου πόσο χρονολογούνται;

Παρόμοιες οι τελετές στις άλλες πόλεις, στη Λάρνακα, τη Λεμεσό, την Πάφο, τη Λάμπουσα στον Καραβά, στην Αμμόχωστο (στην περιοχή Γλώσσα), την Κώμα του Γιαλού, στην Πεντάγυια, στην περιοχή Μόρφου. Από τις γύρω κοινότητες συνέρρεαν πλήθος άνθρωποι, που έρχονταν για να θαυμάσουν τους αθλητές, να θαυμάσουν τα ινδάλματά τους, που στήριζαν τη νίκη τους στην προσωπική τους αξία, την εντατική προετοιμασία, την αγάπη τους για το άθλημα και μόνο.

Η σχέση του ανθρώπου με το νερό συμβολίζει μέσα από τους αιώνες την αναγέννηση της γης, τη γονιμότητα, την καρποφορία.

Τα έθιμα είναι πανάρχαια στη ρίζα τους, που όμως μεταλλάχτηκαν μέσα στο πέρασμα του χρόνου με τις διαφορετικές συνθήκες ζωής, με τις καινούργιες εμπειρίες των ανθρώπων του τόπου μας.

Υπάρχουν τοπικές ιδιαιτερότητες στα έθιμα της γιορτής αυτής; Τι συμβολίζουν;

Τα έθιμα του Κατακλυσμού είναι μοναδικά για την Κύπρο, από τα τέλη του 19ου αι. μ.Χ. υπάρχει γραπτή μαρτυρία ότι οργανώνονται αγώνες στη θάλασσα καθώς και μουσικοί, χορευτικοί, ποιητικοί αγώνες και διαγωνισμοί με τσιαττιστά (ρίμες)... Οι ποιητικοί αγώνες και πάλι μας συνδέουν με τους αγώνες στην αρχαιότητα..

Η κάθε περιοχή έχει τις ιδιαιτερότητές της.

Στην Κερύνεια, το πρώτο αγώνισμα ήταν ο ολισθηρός ιστός. Ένας στύλος

της ηλεκτρικής πάνω στην ξύλινη αποβάθρα δενόταν με σχοινιά. Μέσα από μια βάρκα από κάτω άλειφαν τον ιστό με λίπος, και τον περιέκυναν με θαλασσινό νερό, για να γίνεται πολύ πιο γλιστερός. Ο διαγωνιζόμενος προσπαθούσε να περπατήσει πάνω στο κατάρτι μέχρι την άκρη του και να πιάσει μια μικρή ελληνική σημαία και μετά να πέσει στη θάλασσα. Μόνο πολύ εξασκημένοι κολυμβητές μπορούσαν να κερδίσουν.

Έπειτα ακολουθούσαν αθλήματα όπως η κωπηλασία, ιστιοπλοία, αθλητικοί αγώνες, κολύμβηση μικρών και μεγάλων αποστάσεων.

Το κυνήγι της πάπιας, η εύρεση του σημαδεμένου μήλου (το μήλο μάς παραπέμπει στους αγώνες ομορφιάς, στη λατρεία της Αφροδίτης), η εύρεση μιας μπουκάλας που άφηναν με τρόπο να πέσει από τη βάρκα στο βυθό.

Το βράδυ γίνονταν οι μουσικοί αγώνες, οι ποιητικοί αγώνες, οι χορευτικοί αγώνες, και οι κριτές να στέκουν προσεκτικοί να μην αδικήσουν κανέναν. Σπουδαίοι χορευτές στην Κερύνεια ο Γιαννακός, από το Δίκωμο, που άφησε εποχή, ο Κυριάκος ο Ξύστρας, από τον Άγιο Επίκτητο, ο Θεοχάρης Σάββα, από την Κερύνεια και ο ανεπανάληπτος χορευτής του δρεπανιού, Κούντουρος. Οι επιδέξιοι τσιαττιστές, ειδικοί και στο ερωτικό τραγούδι, όπως ο Μιχαήλ Πέσιογες, ο Βασίλης Χαπέσις, που τα ποιήματά τους, όσα διασώζονται, διατηρούν τη δροσιά και την επικαιρότητά τους.

Κάθε περιοχή έχει διαφορετικά έθιμα στη λεπτομέρειά τους, σε γενικές όμως γραμμές όλα είναι αγώνες που θα αναδείξουν τον τέλειο στο σώμα και το πνεύμα άνθρωπο, τον καλόν καγαθόν μιας εποχής γεμάτης αθωότητα, ευπρέπεια και ήθος.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ

Δευτέρα, 28 Μαρτίος 2007, p. 12

